

Didahhe

Tööversioon, viimane uuendus 15.02.2023

Tõlkinud Ergo Naab.¹ Tõlge on valminud Kreeka keel C kursuse tõlkimise ja arutelude käigus sügissemestril 2022, kus osalesid Piret Kivi ja Timoteos Pilli.

Lähtetekstiks on *Codex Hierosolymitanus*'e tekst väljaandes: *The Apostolic Fathers: Greek Texts and English Translations*, 3rd edition. (edited by Michael W. Holmes) Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2007.

Ümarsulud (.) tähistavad mõttelisi täiendusi, kaldkriips / eristab eestikeelseid alternatiive.

Tagasiside tõlke autorile ergo.naab@ut.ee.

Kaheteistkümne apostli õpetus

Issanda õpetus (antud) kaheteistkümne apostli läbi rahvastele/paganaile

I

1. On kaks teed, üks elu(tee) ja üks surma(tee),² aga erinevus nende kahe tee vahel (on) suur.
2. Elu(tee)³ on niisiis see: esmalt armasta Jumalat, kes sind on loonud, seejärel oma ligimest nagu iseennast. Mida iganes sa sooviks, et sulle ei juhtuks/sünniks, ka sina teisele ära tee!
3. Aga nende sõnade õpetus on see: õnnistage neid, kes teid neavad⁴ ja palvetage oma vaenlaste eest, paastuge nende pärast, kes teid taga kiusavad. Sest milline (on) tänu, kui te armastate neid, kes teid armastavad? Kas ka mitte rahvad/paganad sedasama ei tee? Aga teie armastage neid, kes teid vihkavad, ja ärge pidage vaenu.
4. Hoidu eemale lihalikest/maisetes ja kehalistest/ihulikest himudest. Kui keegi peaks sulle andma kõrvakiilu parema põse pihta, pööra talle ka teist, ja sa oled täiuslik. Kui keegi peaks sundima sind (käima) ühte miili, mine koos temaga kaks; kui keegi peaks võtma sinu üleriide, anna temale ka alusrõivas. Kui keegi peaks võtma sinult sinu oma, ära nõua tagasi, sa ju (nagunii) ei suuda.
5. Anna igaühele, kes sind palub ja ära nõua tagasi. Kõigile ju Isa tahab anda oma armuandidest. Õnnis on see, kes annab käsu järgi: ta on ju süüst vaba. Häda sellele, kes vastu võtab. Kui aga keegi vajadust omades võtab, saab ta olema süüst vaba. See, kellel ei ole vajadust, peab andma

---

¹ ©Ergo Naab, 2022.

² Sõna-sõnalt: „üks elu oma ja üks surma oma“.

³ Sõna-sõnalt: „elu oma“.

⁴ Sõna-sõnalt: „teile needusipanijaid“.

aru, mis eesmärgil ta võttis ja mispärast: kui ta on vangi sattunud,⁵ uuritakse teda tema tegude kohta, mis ta tegi, ja ta ei saa sealt välja, kuni ta ei maksa viimast veeringut.

6. Selle kohta on ju ometi öeldud: higistagu⁶ sinu almus sinu kättesse/kätele, kuni sa mõistad, kellele annad/pead andma.

II

1. Õpetuse teine käsk:

2. ära mõrva, ära riku abielu, ära poisipilasta, ära hooa, ära varasta, ära tegele maagiaga, ära nõiu, ära tapa last nurisünnituses, ära ka tapa, kui ta on sünnitatud, ära ihka ligimese asju.

3. Ära vannu valet, ära anna valetunnistust, ära laima, ära kannu vimma.

4. Ära ole kahemõtteline ega kakskeelne: kahekeelsus (on) ju surmapüünis.

5. Ärgu olgu sinu kõne valelik ega tühine, vaid täidetud tegevusega.

6. Ära ole ahne ega röövellik ega silmakirjalik ega tige ega kõrk. Ära pea kurja nõu oma ligimese vastu.

7. Ära vihka ühtki inimest, vaid neid, keda noomid, nende eest ka palveta, neid (ka) armasta rohkem kui oma hinge.

III

1. Mu laps/kasvandik, põgene mistahes kurja eest ja mistahes selle sarnase eest.

2. Ära ole äkilise vihaga, sest viha/raev juhib mõrva juurde, ka mitte innukas (fanaatik), mitte riikakas, mitte kirglik⁷, sest neist kõikidest sigitatakse mõrvu.

3. Mu laps/kasvandik, ära ole himustaja, sest himurus juhib hoorusesse/kõlvatusse, ka mitte siivutu/ropendav ega aplapilguline⁸, sest neist kõikidest sigitatakse abielurikkumisi.

4. Mu laps/kasvandik, ära hakka ennustajaks⁹, sest (see) viib ebajumalateenistusse, ka mitte lausuja/manaja ega tähetark¹⁰ ega puhastusriituste sooritaja, ära soovi neid (isegi) mitte vaadata, sest neist kõigist sigitatakse ebajumalateenistust.

5. Mu laps/kasvandik, ära ole petis, sest petmine viib varguse juurde, (ära ole) ka mitte rahaahne ega auahne, sest neist kõikidest sigitatakse vargusi.

---

⁵ Sõna-sõnalt: „meelekitsikusse/ahastusse sattunud“.

⁶ Alternatiivselt: „tilkugu nagu higipiisad“.

⁷ Sõna-sõnalt: „kuumavereline/kergesti ärrituv“.

⁸ Sõna-sõnalt: „tõstetud silmadega“.

⁹ Sõna-sõnalt: „linnujalgijaks“ (augur).

¹⁰ Sõna-sõnalt: „matemaatik“ (astroloog).

6. Mu laps/kasvandik, ära ole nurisev, sest see juhib pühaduseteotusse¹¹, ega ka ülbe ega kurja meelega, sest neist kõikidest sigitatakse pühaduseteotusi¹².
7. Ole leebe/tasane, sest leebed/tasased pärivad maa.
8. Ole pikameelne ja halastav ja ilma süüta ja rahulik ja hea ja värisedes (karda) alati sõnu, mida kuulsid.
9. Ära ülenda ennast ega luba oma hingele uhkust. Ärgu kleepugu su hing kõrgete külge, vaid ela koos õigete ja madalatega.
10. Sulle juhtuvaid asju võta vastu otsekui häid, teades et ilma Jumalata midagi ei sünni.

IV

1. Mu laps/kasvandik, sulle Jumala sõna õpetajat meenuta öösel ja päeval, austa ka teda kui Issandat, sest kus isandavalitsusest räägitakse, seal isand on.
2. Uuri iga päev ka pühade palgeid, selleks et võiksid toetuda nende sõnadele.¹³
3. Ära igatse lõhestumist, rahusta ka tülitsevaid: mõista kohut õiglaselt, ära võta (arvesse) välimust langetamaks otsust üleastumiste kohta.
4. Ära kahtle, kas see saab olema või mitte.
5. Ära ole (selline), kes küll sirutab käsi vastuvõtmiseks, aga tõmbab tagasi, kui vaja anda.
6. (Isegi) kui sa omaksid oma käte kaudu, pead maksma lunaraha oma pattude eest.
7. Ära kõhkle andmast ega nurise andes: sest sa saad teada, kes on hea palga tasuja.¹⁴
8. Ära saada tagasi puudusesolijat, jaga kõike oma vennaga ja ära ütle, et need on isiklikud asjad: sest kui olete kaaslased surematutes, kui palju enam (siis) surelikes asjades?
9. Ära tõsta oma kätt ära oma poja või tütre kohalt, vaid noorusest (alates) õpeta Jumala kartust.
10. Ära käsi/kamanda oma orja/teenijat või orjatori/teenijannat oma kibeduses, nemad loodavad sama Jumala peale. Kindlasti mitte ärgu nad tundku hirmu Jumala ees (kes on teie) mõlema üle: tema ei tule ju näo järgi kutsuma, vaid nende jaoks, (keda) vaim on ettevalmistanud.
11. Teie aga, orjad/teenijad, allutage endid isandatele, otsekui Jumala kujule¹⁵ austuses ja kartuses.
12. Vihka kõike silmakirjalikkust ja kõike, mis ei ole meeldiv Issandale.

---

¹¹ Sõna-sõnalt: „blasfeemiasse“.

¹² Sõna-sõnalt: „blasfeemiaid“.

¹³ Sõna-sõnalt: „võiksid puhata nende (õpetus)sõnadel“.

¹⁴ Sõna-sõnalt: „kes on tasu hea tagasiandja“.

¹⁵ Sõna-sõnalt: „Jumala jäljendile/kujutisele“.

13. Kindlasti mitte ära hülga Issanda käske, pigem valva/hoia, mida oled vastu võtnud, mitte juurde lisades ega ära võttes.

14. Koguduses tunnista oma üleastumisi ja ära mine oma palvesse kurja südametunnistusega: see on elu tee.

V

1. Aga surma tee on see: kõige esmalt on kurjus ja täis needust: mõrvad, abielurikkumised, himustamised, hooramised, vargused, ebajumalateenistused, ennustamised, nõidumised, röövimised, valetunnistamised, silmakirjatsemised, kaksipidise südamega olek, pettus, ülbus, halbus, uhkus, ihsus/ahnus, ropendamine, kiivus, jultumus, kõrkus, põlgav hooplemine.

2. Heade/õigete tagakiusajad, tõde vihkavad, vale armastavad, õiguse tasu mittetundvad, kes ei hoia hea poole,¹⁶ ega otsusta õiguse abil valvates mitte headuse, vaid kurja kasuks: kellest kaugel leebus ja kannatlikkus, tühisust armastavad, tasu järgi püüdlevad, vaestele mitte halastavad, vaevatu heaks mitte töötavad, neile tehtut mitte mõistvad, laste mõrtsukad, Jumala kuju¹⁷ rikkujad, puudustkannatajat tagasi saatvad, rõhutut vaevavad, rikaste eeskostjad, vaeste ülekohtused¹⁸ kohtumõistjad, täiesti patused: laske end päästa¹⁹, lapsed, neist kõigist.

VI

1. Vaata, et keegi sind ära ei eksitaks sellest õpetuse teest, sest ta õpetab sind lahus Jumalast/ilma Jumalata.

2. Sest kui sa suudad kanda kogu Issanda iket, siis oled täiuslik. Kui sa aga ei suuda, tee seda mis suudad.

3. Aga söömise kohta: kanna, mis suudad, aga ebajumalaohvrilihast hoidu täiesti, see on ju surnud jumalate teenistus.

VII

1. Aga ristimise kohta – ristige nii: seda kõike eelnevalt öeldes, ristige Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse voolavas vees²⁰.

2. Kui sul ei ole voolavat vett²¹, risti teise vette: kui ei saa külmas vees, (siis) soojas.

3. Kui kumbagi ei ole, (siis) vala vett kolm korda pähe Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse.

---

¹⁶ Sõna-sõnalt: „heaga mitte liimuvad“.

¹⁷ Sõna-sõnalt: „Jumala voolitud kuju/kujutis“ (s.o.inimene).

¹⁸ Sõna-sõnalt: „seadusetud“.

¹⁹ Sõna-sõnalt: „välja kiskuda“.

²⁰ Sõna-sõnalt: „elavas vees“.

²¹ Sõna-sõnalt: „elavat vett“.

4. Enne ristimist paastugu see, kes ristib ja ristitav ja mõned teised kui suudavad. Käsi ristitavat paastuda enne ühe või kaks (päeva).

VIII

1. Teie paastud ärgu olgu koos silmakirjatsejatega. Nemad ju paastuvad teisel ja viiendal nädalapäeval.²² Teie aga paastuge neljandal (päeval) ja ettevalmistuspäeval.

2. Ärge ka palvetage nagu silmakirjatsejad, vaid nii, nagu on käskinud Issand oma evangeeliumis, nõnda palvetage: Meie Isa, kes taevas, olgu pühaks peetud/pühitsetud sinu nimi, sinu kuningriik tulgu, sinu tahe/tahtmine sündigu nii taevas kui maa peal/nagu taevas, nõnda ka maa peal. Meie eluks vajalikku leiba anna meile täna ja andesta meile meie võlad, nagu meie andestame oma võlglastele, ja ära vea/saada meid katsumusse, vaid päästa/vabasta/kisu välja meid kurjast, sest sinu on vägi ja au igavesti.

3. Kolm korda päevas nii palvetage.

IX

1. Aga euharistia/tänu(ohvri) kohta, sel viisil toimige/tänage/tänuohverdage:

2. esmalt karika kohta: „Me täname sind, meie Isa, sinu poja/sulase Daueidi viinapuu eest, mille tegid teatavaks/tuntavaks meile oma poja/sulase Jeesuse läbi. Sulle olgu au igavesti!“

3. Aga murtud leiva²³ kohta: „Me täname sind, meie Isa, elu ja taipamise eest, mille tegid teatavaks/tuntavaks meile oma poja/sulase Jeesuse läbi. Sulle olgu au igavesti!“

4. Nii nagu see murtud leib oli laiali puistatud üle mägede ja kokku kogutult sai üheks, nii kogutagu sinu kogudus maa äärtest sinu kuningriiki, sest sinu on au ja vägi Jeesuse Kristuse läbi igavesti!“

5. Mitte ükski (teine) ärgu söögu ega joogu teie euharistiast/tänu(ohvri)st, vaid need, kes on ristitud Issanda nimesse, sest ka selle kohta on Issand öelnud: „Ärge andke seda, mis püha/pühitsetud koertele!“

X

1. Aga peale sööki²⁴ tänage nõnda:

2. „Me täname sind, püha Isa, sinu püha nime eest, mille (jaoks) oled seadnud elupiga²⁵ meie südames, ja taipamise ja usu ja surematuse eest, mille oled teatavaks teinud meile oma poja/sulase Jeesuse läbi. Sulle olgu au igavesti!“

---

²² Sõna-sõnalt: „teisel sabbatitest ja viiendal“ või „teisel ja viiendal päeval peale hingamispäeva“.

²³ Sõna-sõnalt: „(leiva)tüki/pala“

²⁴ Sõna-sõnalt: „peale täitumist/kõhu täis saamist“.

²⁵ Sõna-sõnalt: „oled püstitanud telgi“.

3. Sina, kõigeväeline valitseja, löid kõik oma nime pärast, sööki ja ka jooki andsid inimestele nautimiseks, et nad sind tänaksid. Meile kinkisid vaimset sööki ja jooki ja igavest elu oma poja/sulase läbi.

4. Üle kõige täname sind sinu vägevuse eest. Sulle olgu au igavesti!

5. Meenuta, Issand, oma kogudust, et kiskuda välja teda kõigest kurjast ja teha täiuslikuks teda oma armastuses, ja kogu teda neljast ilmakaarest/tuulesuunast – seda pühitsetut – sinu kuningriiki, mida sa oled temale valimistanud. Sest sinu on vägi ja au igavesti.

6. Tulgu arm ja lõppegu see maailm. Hoosanna Daueidi Jumalale! Kui keegi on püha, tulgu. Kui keegi ei ole (püha), parandagu meelt. Maranatha. Aamen.

7. Aga prohvetitele lubage tänu(ohvri) toomist niipalju kui nad tahavad.

XI

1. Niisiis, kes iganes peaks olema tulnud õpetama teile kõike seda eelpool öeldut, võtke ta vastu.

2. Kui aga õpetaja, kes ise on ära pööratud, õpetaks teist õpetust hävitamiseks, ärge teda kuulake; aga (kui) Issanda õiguse ja taipamise tugevdamiseks, võtke teda vastu nagu Issandat.

3. Aga apostlite ja prohvetite kohta, evangeeliumi korralduse järgi toimige nõnda:

4. Iga apostel, kes teie juurde tuleb, võetagu vastu otsekui Issand.

5. Ta ei jää (kauemaks), kui üheks päevaks, aga kui tal peaks olema vajadus, siis ka teiseks (päevaks). Kui ta peaks jääma kolm (päeva), (siis) ta on valeprohvet.

6. Aga apostli väljudes ärge ta võtku ei midagi muud kui leiba, kuni tema öömajale jõudmiseni. Kui ta aga peaks küsima raha²⁶, (siis) ta on valeprohvet.

7. Ja ühtki prohvetit, kes kõneleb vaimus, ärge kiusake ega pange proovile. Iga patt ju antakse andeks, aga seda pattu ei andestata.

8. Mitte iga vaimus kõneleja pole prohvet, vaid see, kellel on Issanda eluviisid. Seepärast eluviisidest tuntakse ära valeprohvet ja (õige) prohvet.

9. Ja ükski prohvet, kes katab²⁷ laua vaimus, ei söö sellelt, vastasel juhul on ta valeprohvet.

10. Iga prohvet, kes õpetab tõde, aga ei tee seda, mida õpetab, on valeprohvet.

11. Iga järele proovitud tõeline/ prohvet, kes toimetab maise koguduse saladust, aga ei õpeta tegema, mida ta ise teeb, tema üle ei mõisteta kohut teie juures, sest Jumala juures on kohtumõistmine. Samamoodi toimisid ju ka muistsed prohvetid.

---

²⁶ Sõna-sõnalt: „hõbedat“.

²⁷ Sõna-sõnalt: „eraldab/seab/määrab“.

12. Kes aga peaks ütlema vaimus: „Anna mulle raha²⁸ või midagi muud“, ärge teda kuulake. Kui ta aga peaks ütlema teiste vajadusesolijate jaoks andmiseks, ärgu keegi teda süüdi mõistku.

XII

1. Võetagu vastu igaüks, kes tuleb Kristuse nimel. Seejärel aga olles teda proovile pannud, tunnete ära. Mõistmist ju saate paremat ja vasakut.

2. Kui see, kes saabub on teeline, aidake teda niipalju kui saate. Ta ärgu jäägu teie juurde väljaarvatud kaks või kolm päeva, kui (temal) peaks olema paratamatus/sunnitud olukord.

3. Kui ta aga tahab teie juurde jääda, olles käsitöeline, (siis) töötagu ja söögu.

4. Aga kui tal ei ole oskust, oma arusaamise järgi jälgige/mõelge läbi, et mitte laisk kristlasena teiega koos elama ei hakka. Kui ta aga ei taha nõnda teha, on ta Kristusega hangeldaja²⁹. Seesugustest hoiduge eemale.

XIII

1. Aga iga tõeline prohvet, kes tahab jääda teie juurde, on oma toitu väärt.

2. Samamoodi tõeline õpetaja, on väärt ka tema nagu tööline oma toitu.

3. Seega, olles võtnud iga esmase saaduse surutõrrest ja rehealusest, nii veistest kui ka lammastest, anna esmikanniks prohvetele. Nemas ju on teie ülempreestrid.

4. Aga kui (juhtub, et) teil ei ole prohvetit, (siis) andke vaestele.

5. Kui sa nisuleiba teed, esmikandi võttes anna käsu järgi.

6. Samamoodi veini- või õlinõu avanud, esmikandi võttes anna prohvetele.

7. Olles võtnud ka rahast³⁰ ja riietusest ja kogu omandist esmase, justnagu sa arvad (õige) olevat, anna käsu järgi.

XIV

1. Issanda (määratud) päeval kogunenud, murdke leiba ja tänage tunnistades oma eksimusi, selleks et teie ohver oleks puhas.

---

²⁸ Sõna-sõnalt: „hõbedat“.

²⁹ Sõna-sõnalt: „kristusehangeldaja“.

³⁰ Sõna-sõnalt: „hõbedast“.

2. Ükski, kellel on tülitsemist oma kaaslasega, ärgu ühinegu teiega, kuni nad lepivad, et ei rüvetuks teie ohver.

3. Sest see on, mida Issand on öelnud: „Igas paigas ja (igal) ajal toodagu mulle puhas ohver, sest et ma olen suur kuningas, ütleb Issand, ja minu nimi (on) imeline rahvaste/paganate seas.“

XV

1. Valige siis endile ülevaatajaid ja diakoneid, Issanda väärilisi, mehi leebeid ja rahahimuta ja usaldusväärseid ja tunnustatud/järeleproovitud. Sest nad teenivad teile nimelt apostlite ja õpetajate teenistust/liturgiat.

2. Ärge siis põlake neid. Nemad on ju koos prohvetite ja õpetajatega teie austatud.

3. Noomige üksteist mitte vihas, vaid rahus nagu (see) teil on meie Issanda evangeeliumis. Ja ühegi teise vastu eksijaga ükski ärgu rääkigu ega (teda) teie poolt kuulda võetagu, kuni ta parandab meelt.

4. Aga teie palveid ja armuande ja kogu tegevust nii toimetage, nagu (see) teil on meie Issanda evangeeliumis.

XVI

1. Valvake oma elu üle. Teie lambid ärgu kustugu ja teie niuded ärgu jäägu jõuetuks, vaid olge valmis. Sest te ei tea tundi, millal meie Issand tuleb.

2. Järjekindlalt kogunege otsides vajalikke asju oma hingede jaoks. Teid ei aita ju kogu aeg teie usklikkus, kui te viimsel ajal täiuseni pole jõudnud.

3. Sest viimseil päevil rohkenevad valeprohvetid ja ahvatlejad, ja lambad muudetakse huntideks ja armastus muudetakse vihkamiseks.

4. Ülekohtu suurenedes hakkavad nad üksteist vihkama ja taga kiusama ja reetma ja siis saab ilmsiks/nähtavaks maailma petja otsekui Jumala poeg ja teeb tunnustähti ja imetegusid, ja maa antakse tema kätte ja ta teeb lubamatuid asju, milliseid mitte kunagi pole sündinud igavesest ajast.

5. Sel ajal saab inimkond olema tulises läbikatsumises ja paljud saavad ahvatletud ja hukuvad, aga need kes oma usus vastu peavad, saavad päästetud needuse enese all.³¹

6. Ja siis saab ilmsiks tõe tunnustäht: esmalt avanemise tunnustäht taevas, seejärel pasuna hääle tunnustäht, kolmandaks surnute ülestõusmine.

7. Aga mitte kõigi (surnute), vaid nagu öeldud: Saabub Issand ja kõik pühad koos temaga.

---

³¹ Kui arvestada et tekstis on ümberkirjutusviga ja *hypo* asemel peaks olema *apo*, siis võiks tõlkida „needusest enesest“ või „sellest needusest“.

8. Siis/sel ajal saab maailm näha Issandat tulemas taeva pilvedel.